

VRTNAR.

**List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.**

Št. 7.

V Ljubljani, 15. aprila 1893.

Letnik VI.

Ljubljanska ledena salata.

Na str. 11. letošnjega „Vrtnarja“ popisal je g. Rajko Justin Ljubljansko ledeno salato. Da je ta salata res izborna, dokazuje nam to, da se vrtnarji čim dalje bolj zanimajo za njo. G. F. H. piše v „Illustrirte Flora“ št. 4. t. l. tako le:

„Kot večleten prijatelj in vzgojevalec tako izborne ledene salate priporočam jo tudi drugim, da se je poprimejo, če jim je kaj do tega, da si priskrbe v resnici dobre salate. Koliko let sem se čudil, da te vrste nisem našel v nobeni deželi, v nobenem mestu, oziroma na nobenem trgu, salate, katere pri nas na Kranjskem toliko pridelujemo in jo tako zelo cenimo. Ožim svojim znancem sem jo vedno priporočal, in zelo me je veselilo, ko sem videl, kako zadovoljni so bili ž njo. Kaki dve leti sem ponujajo to seme skoraj po vseh cenikih. Da pa bode vzgoja uspešna, navesti hočem nekaj njenih svojstev, sicer bi se kdo, komur bi se ne posrečilo takoj v začetku, izrekel nepovoljno o njej.

Seme je uže v gnojno gredo treba sejati zelo na redko, kajti rastlinice se jako hitro razraščajo. Ko jo presajamo na prosto, saditi jo moramo za polovico bolj redko nego drugo (n. pr. trmoglavko). Pridelek zaradi redke saditve ni manjši, kajti salata naredi jako velike glave, ki so trde kakor zelne. Oskrbovati jo je treba kakor vsako drugo. Nobena salata ni tako zelo okusna kakor ta, in tudi zato jo imajo radi, ker hrusta, dasi je zelo nežna. Barve je lepo rumenkaste. Če si hočemo seme vzgojiti doma, pomagati moramo glavam, da laže poženo stebila. Ker so glave trde, raztegnemo jim nekoliko liste. Ko stebila poženo, privežemo jih rahlo na podporne paličice. Kdor dobi pravega semena te salate, prepričal se bo o vseh njenih prednostih; želeli pa je, da se ne ponujajo druga enaka semena za to. Dunajske tvrdke je vse ponujajo v svojih cenikih.“

Navodilo o pokončavanji škodljivih mrčesov.

Glede na zakon z dne 17. junija 1870. l., dež. zak. št. 21, ki velewa županom skrbeti, da si občani čistijo drevje in vrte škodljivih mrčesov in njih zalege, opozarjajo se posestniki, da je najbolje zatirati mrčesjo zalego meseca januarja, februarja in začetek marca. Kmetovalcem, oziroma sadjarjem, škoduje na stotine raznih hrostkov in metuljev, oziroma njih ličink in gosenic; največjo kvaro pa jim delajo vsakakor gosenice belinove (belega metulja), prsteničarjeve in še nekaterih drugih metuljev, potem pomladanjski ali majnikovi hrosti (kebri),

zlasti pa njih ličinke, imenovane tudi črvi, ogrci in podjedi, katere so naredile 1889. leta poljščini ogromno škodo.

Da je treba metulje loviti in pobijati, razumeva se samo ob sebi, ali tak lov nikdar ne izda toliko in tudi ni tako lahek, kakor snemanje goseničnih mešičkov. Najuspešneje se uničujejo belini, oziroma njih in drugih metuljev gosenice, če dosledno vsi posestniki trebijo z drevja in grmovja njih zalege, zapredke in mešičke. Ako le nekateri gospodarji trebijo, drugi pa ne, ne pomaga nič, kajti z neotrebljenega drevja pridejo kmalu škodljivci na drugo dreve, in ves trud je bil zaman. Prav je torej, da zakon podpira marnega gospodarja, pa s kaznijo preti malomarnemu.

Kako je uničevati gosenične zalege in zapredke? To se da storiti na dva načina: Ali se potrga z drevja vse listje, ki je izza zime na njem ostalo suho in v katerem je gosenična zalega, ter se porežejo vsi zapredki, potem pa oboje skupaj sežge, ali pa se po drevju posmode zalege in zapredki.

Z nizkega, t. j. pritličnega drevja in z grmovja (zlasti z gloga ali belega trna, kamer posebno rad belin spravlja zalego svojo), moči je z roko ali z nožem hitro posmukati listje ali pa porezati zapredke. K višjemu drevju treba prisloniti lestvico, a ker so zapredki najrajši po vejnih koncih in vihovih, ni lahko doseči jih, in zato jih je lažje z visokih dreves porezati s škarpami, ki se nataknejo na primerno dolg drog. Vse otrebke z drevja je potem pazno požgati, da gotovo pogine vsa zalega.

Hitro in lahko je pokončavati gosenične zalege in zapredke s plamenicami ali baklami. Ravnati je pa tako le: Pločevinasta (plehasta), posoda ozkega vratu se pritrdi na primerno dolg drog, nalije s petrolejem, in v vrat se vtakne stenj (toht). Če se stenj prižge, lahko je s to pripravo gosenice ter njih zalege in zapredke posmoditi do najvišjih vršičkov. Če je gosenica le malo prismojena, gotovo pogine, in ker se z baklo hitro mimo goseničnih gnezd gre, zato prav nič ne škoduje listju. Take bakle prodaja Jos. Stadler, klepar v Ljubljani.

Nad vse škodljiv kmetijstvu je majnikov ali pomladanjski hrost. Tega hudega sovražnika je zatorej zatirati na vso moč. Posamezna roka sicer lahko včasih mnogo stori, ali delo je v resnici izdatno in uspešno samo tamkaj, kjer se združijo cele vasi in občine, celi okraji ali cele dežele in skupno ugonablajo tega kvarljivca.

Ker je veliko mrčesje zalege za drevesno lubadjo, dobro in koristno je zelo, vsako leto po zimi staro lubad odpraskati in deblo potem namazati z apnenim in ilovim beležem. Če se primeša beležu še krvi, volovskega žolča in kravjaka, ubrani se drevo tudi zajčjim zobem.

Bodi si pa kmetovalec ali sadjar še tako priden, vsega dela vender sam ne vzmore. Preveč je raznovrstne golazni, ki zna sebe in svojo zalego navadno tako dobro skriti, da je človek niti ne opazi. To velja sosebno o jajeih, ki so največ tako drobna, da jih pregleda tudi najbistrejše oko. Za to delo je treba poleg bistrovidnega očesa tudi telesne gibkosti in spretnosti in neumorne marljivosti. In takih delavcev ima kmetovalec na ponudbo, a kar je še najlepše, nobeden njih ne zahteva plačila, zadovoljni so, ako jih pri delu nihče ne moti. Ti zadovoljni pomagači so — ptiči. Zato naj gleda vsak pameten gospodar, da točno izvršuje zakon za varstvo koristnih ptičev z dne 17. junija 1870. l., dež. zak. št. 20., saj ni nobenega drugega zakona tako lahko in brez vsakih ovir izpolnjevati.

Hren.

Gospod Viktor grof Wimpffen, veleposestnik v Kajnbergu, bavi se uže več let s pridelovanjem hrena z najboljšim uspehom. On opisuje obdelovanje tako le:

Če tudi posebne lastnosti tal in podnebne razmere najbolj vplivajo na rastline, vendar lahko podamo zemlji one morebiti iz početka mankajoče ji dele, ki so potrebni za prospevanje kake rastline.

Na podstavi tega glavnega pravila sem poskušal vpeljati na Stajerskem hren, ki je znan v trgovini z imenom „norimberški hren“, sade ga pa izključno le na ravnini ob rekah Regnici in Ajši in ob Ludovikovem vodotoku, blizu Hercogennavraha, Bajesdorfa in Forhhajma v gornji in srednji Frankoniji.

Poskus se mi je prav dobro posrečil. Pridelek je zelo obilen in dober ter ga radi kupujejo.

Zato bi bilo zelo želeli, da bi posestniki večih zemljišč temu sadežu odločili nekaj zemljice. Ako bi kaj pripomogel s temu vrsticami, poplačan bom bogato za mali trud, ki mi ga je provzročil ta popis.

Hren ni neznana rastlina v naši domovini, ali obrtno ga pridelujejo le po zelo redkih deželah, na pr. na Tulnskem polji na Niževavstrijskem, po nekterih delih Češke in po drugih krajih, kjer se posebno zanimajo zanj.

Sicer pa raste hren divje po globokosežnih travnikih ter ima skrivljena, zelo tanka stebila, lesene nitke in grenek okus.

Ako se tla primerno pripravijo, grebenice prav izberejo ter vsaj nekoliko skrbno gojé, dosežejo se nepričakovani uspehi glede dobrote in obilnosti te tako koristne rastline.

Zemljišče, na katerem bo hren prospeval, mora biti lahko in globokosežno. Ako nima teh lastnosti, priskrbeti se mu morajo z ročnim delom in s primešanjem peska.

Sadi se na grede 45 cm visoke.

Grebenice, debele kakor navaden svinčnik, polože se v jamice, ki so oddaljene po 80 cm in ki se izvrtajo neposredno pred sajenjem z drogom pol metra dolgim in zaostrenim. Jamice se navrtajo za kakih 35° na pošev v dolgosti grede in med seboj vstrično.

Ker pa ni vse eno, s katerim koncem stoje rastline navzdol, izpodrežejo se uže pri izkapanji tako, da dobi gornji konec vodoraven, spodnji pa ležeč prerez.

Da se dobodo kolikor mogoče debeli koreni, ki ohranijo svoj sok in glede dobrote ustrezajo vsem željam, treba je veliko skrbí, in vrtnar se ne sme zbiti truda, da odgrne vsak koren sredi julija in konec avgusta ter ga tako dolgo z volneno cunjó drgne, dokler izginejo vsi postranski izrastki.

Samo izmed spodnjih korenin puste se kake tri ter se ne smejo potrgati, kajti iz njih vzrastejo grebenice za prihodnje leto.

Kadar perje vene, je hren zrel. Po zimi se zakoplje v pesek v kleti ali pa na kakem drugem senčnatem kraju.

Koreni, funt težki in 32 cm dolgi, so že prav dobri za trg, vendar se med mojim blagom ne nahajajo redko 800 g težki koreni.

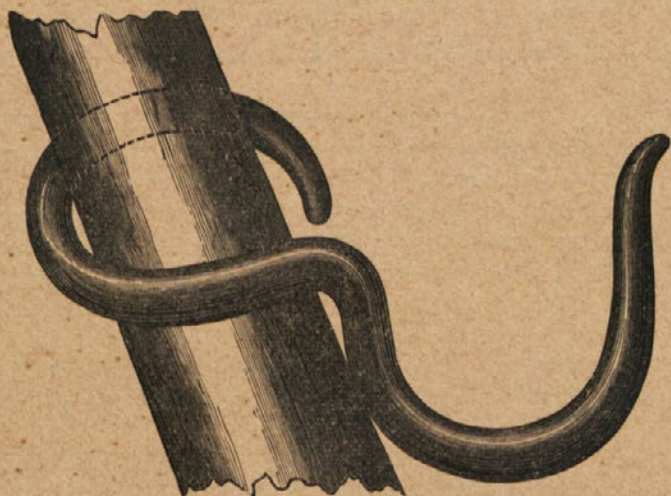
Moj nasad je še premlad, da bi odgovoril na vprašanje, ali obdrži rastlina pri nas svojo lastnost nespremenjeno ali izgubi kaj svoje dobrote. Sicer je pa to le postranska reč, ker se dobodo lahko vsako leto nove grebenice iz najboljših leg Bavarske.

Razume se samo ob sebi, da sem z veseljem pripravljen, odgovarjati na vsako nadaljne vprašanje, naj pride od koder koli.

(Gospodarski Glasnik.)

Nova drevesna podporna.

Kadar jablane obrode tako obilno, da se je bati, da bi se jim polomile veje, treba jih je podpreti. Izborno podporno, kakeršno po Ogrskem po mnogih krajih rabijo, kaže nam podoba 12. Vzame se primerno dolg drog, nanj pa se natakne

Podoba 12.

železen kavelj, kateri se lahko premakne više ali niže, kjer ga je ravno treba. Kavelj tudi ostane trden na svojem mestu, kakor hitro podpremo ž njim vejo. Vsled tega nam je moči podpreti veje najtrdneje. Vse drugegače je pri navadnih podpornah. Če so predolge in imajo podporne rogovile, treba jih je odžagati ali pa po strani postaviti; če so prekratke, treba jih je zopet podstaviti. Pa jim pomagajmo, kakor hočemo,

nikdar niso tako trdne, kakor bi morale biti.

Podporne s kavljem se lahko postavijo bolj po konci, vsled tega trdneje drže in so zaradi tega lahko drobnejše. Če v debelo podporno izvrtamo luknjo, da zabiljemo vanjo podporen klin, oslabimo jo s tem. Podporni kavlji so dobri iz 12 mm močnega železa. Naredi jih lahko vsak kovač. Kavljevo uho je na naši podobi široko 45 cm, njegova odprtina (kljun) 1 cm širja. Kdor potrebuje mnogo podporen, da lahko narediti kavljev razne velikosti, da je preskrbljen ž njimi za vse slučaje.

Vrtnarske raznoterosti.

Zelena. Zelenove čebulice in perje je važno za pripravo juhe. Zelena zahteva mnogo gnoja in krepko, vlažno prst. Njiva se na jesen pognoji in na debelo vzorje. S sadežem se ravna na enak način kakor s česnom. Za 0.25 ha rabi se okoli 50 gr dobrega kaljivega semena. Posamezne rastline morajo biti druga od druge oddaljene po 45 cm v štirikotu. Najbolje je saditi v rove, ki so globoki blizu 10 do 15 cm. Na 0.25 ha vzraste kakih 10.000 čebulic. Ako so lepo vzrasle in bele, velja ena poprečno 5 vinarjev. Čebulice se pobirajo pozno na jesen.